

Side Tiyatrosu Çalışmaları 2001-2002

Work at the Theatre of Side in 2001-2002

Ülkü İZMİRLİGİL

Pamphylia Bölgesi'nin en eski liman kentlerinden olan Side, arkeolojik ve doğal değerleriyle Antalya'nın önemli merkezlerinden biridir. Kentte ilk bilimsel çalışmalar 1947-48 yıllarında İ.Ü. Arkeoloji Bölümü başkanı Ord. Prof. Dr. Arif M. Mansel tarafından Türk Tarih Kurumu adına başlatılmış, mimarisi, plastik eserleri ve yazıtlarıyla yayınlanmıştır. Antik yerleşmenin bulunduğu yarımadanın en dar yerinde konumlanan kentin en görkemli anıtı Tiyatro'da 1955-65 yılları arasındaki kazı çalışmalarında, Tiyatro çalılıklardan temizlenmiş ve sahne binası ortaya çıkarılarak restitüsyon çizimleri yapılmıştır.

Tiyatro uzun bir aradan sonra 1982 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yeniden ele alınarak aşamalı restorasyonuna yönelik çalışmalar başlatılmıştır. 1982-1998 yılları arasında orkestra'da bulunmuş sahne binası cephesine ait mimari parçalar, Agora'da tipolojik gruplar halinde düzenlenmiş, belgeleme ve restitüsyon denemeleri sonrası sahne binasının 3 katlı olduğu saptanmıştır. Diazoma-üst cavea bağlantısı araştırılmış, daha önceki çalışmalardan farklı olarak diazoma'dan üst cavea'ya çıkan merdiven izleri saptanmıştır. Tehlikeli bölümler incelenerek bir statik rapor hazırlanmış ve bu doğrultuda alınması gereken önlemler belirlenmiştir. Ancak bu süre içinde sahne binası güneydoğu ve kuzeybatı köşeleri ve parados'lar (P 1, P 2) toprak altında olduğundan sahne binasının restitüsyon çizimleri ve restorasyon projesi hazırlanamamıştır.

1998 yılı sonunda Efes Kazı Başkanlığı tarafından tahsis edilen kule vincin teknik imkanlarıyla 1999 yılından başlayarak özellikle 2001-2002 yılında Kültür Bakanlığı'nın maddi destekleriyle toplam 210 gün süren çalışmalar sonucu, sahne binası cephesi (scaenae frons) ve parados'ların kazıları tamamlanmıştır.

1999-2000 yıllarında sadece III., IV., V., VI. aedicula'lar ve güneydoğu parados'u (P 2) açılmıştır. 2001-2002

Side, an ancient harbour city in Pamphylia, is still today an important centre in Antalya Province, with its archaeological and natural treasures. The first scientific research at Side was carried out from 1947 to 1948, by the renowned Ord. Prof. Dr. Arif M. Mansel, from Istanbul University's Department of Archaeology, on behalf of the Turkish Historical Society. The results, covering architecture, sculpture and inscriptions were published. The city is located on the narrowest part of the peninsula and its most monumental structure is the theatre, which was excavated from 1955 through to 1965, including site cleaning and the unearthing of the stage building and the preparation of reconstruction drawings.

Following a long gap, work on the theatre was resumed in 1982 by the Ministry of Culture and Tourism, with scope for a step-by-step restoration. From 1982 through to 1998, the architectural elements lying on the orchestra, belonging to the stage building were transferred to the agora and grouped by their typology; documentation and reconstruction work revealed that the stage building was three storied. As a new focus, the connection between the diazoma and the upper part of the cavea was surveyed and traces of the staircases leading from the diazoma to the upper cavea were found. The sections in danger were examined and a structural (static) report was prepared, advising of the necessary measures to be taken. However, throughout this period the reconstruction drawings and the restoration project for the stage building could not be prepared for the southeast and northwest corners of the stage building and the paradoi (P1 and P2) were still buried beneath the earth.

The tower crane provided by the Ephesus Expedition at the end of 1998 has facilitated our work greatly since 1999. Particularly in 2001 and 2002, the financial support by the Ministry of Culture culminated in

Sahne binası çalışmalar öncesi / Stage building before work

Sahne binası bugünkü durumu / Stage building today

yılında ise sahne binası kuzeybatısındaki I. ve II. aedicula'lar ve parados (P1) tümüyle kazılmıştır. I. ve II. aedicula'nın açılmasıyla skene frons podyumuna ait friz kabartmaları tümüyle açığa çıkarılmıştır. Bu alanda analemma duvarına ve parados üzerindeki locaya ait yapı taşları ile podyum frizine ait kabartma parçaları farklı kodlarda özgün düşüş şekillerine göre belgelenmiştir.

2001-2002 sezonunda 442 mimari eleman incelenerek, daha önceki yıllarda bulunan parçalarla birleştirilmiş, onarımları yapıldıktan sonra yeniden düzenlenmiştir. Sonuçta I. ve II. aedicula'nın açılmasıyla sahne binası cephesinin podyumuna ait friz kabartmaları tümüyle açığa çıkarılmıştır. Scaena frons'un I. ve 2. katına ait % 100, 3. katına ait % 90 oranda arşitrav friz blokları, 1. katına ait % 80 oranda geison blokları elde edilmiştir.

Parados'un (P 1), Tiyatro'nun geç döneminde değişikliklere uğradığı, özgün zemin döşemesinin kaldırıldığı anlaşılmaktadır. Analemma duvarının alt kısmında sonradan yapıldığı anlaşılan 4 adet kenarlı niş ve üzerinde açık su kanalı izleri tespit edilmiştir. Bu kanalın orkestra'da su oyunları yapıldığı sırada kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca kazı çalışmaları kısmen sahne binasının içinde ve sahne binasının Agora cephesinde C-D kapıları arasındaki dükkanda sürdürülmüştür. Tiyatro'nun güneydoğu dış galerisinde P-Z aksları arasındaki alanda temizlik, fotogrametrik ve topografik ölçümlerle belgeleme çalışmaları yapılmış, kazıda çıkarılan mimari elemanlar tipolojik olarak gruplandırılmış ve düzenlenmiştir.

Çalışmalar sürerken ilginç bir tespit yapılmıştır; Agora'da güney portik dükkanları ve parados (P 1) kazısı sırasında sarımsak sert kireçtaşıdan yaklaşık 56 adet yapı elemanın, tiyatro yakınında yer alan pseudo-peripteros planlı Geç Hellenistik veya Erken Roma Dönemi'ne ait Dionysos Tapınağı'na ait olduğu saptanmıştır.

excavations lasting 210 days in total and both the scaenae frons and the paradoi were exposed.

In 1999 and 2000, only the aediculae: III, IV, V and VI and the southeast parados (P2), were uncovered. In the 2001 and 2002 campaigns, the aediculae I and II, to the northwest of the stage building, and the parados P1 were completely unearthed. When the aediculae I and II were excavated, the entire frieze relief from the scaenae frons podium were exposed. Here, the blocks belonging to the analemma wall and the loggia above the parados, and the carved relief blocks of the podium frieze were documented on different levels, as they had fallen down.

In 2001 and 2002, 442 architectural pieces were studied and joined to those pieces discovered earlier and rearranged following the necessary repair and conservation work. Finally, as the aediculae I and II were uncovered, all the frieze relief from the podium of the stage building was recovered. 100% of the relief blocks from the first and second tiers and 90% of those from the third tier, together with 80% of the geison blocks from the first tier have been recovered.

It was understood that parados 1 was altered in later periods, and its original pavement was removed. On the lower part of the analemma wall, four niches and an open water channel built over them later, were found. It is likely that this channel was used when water games were performed in the orchestra. In addition, limited excavations were carried out inside the stage building and in the shop between gates C and D opening onto the agora. Cleaning, photogrammetric and topographical surveys and documentation were done between the axes P and Z in the southwest outer gallery of the theatre, and the architectural elements recovered were grouped by their typology.

Bunun yanı sıra tiyatrodaki, orkestra, diazoma, ambulacrum (koridor) ile üst cavea'da onarım ön hazırlık, rölöve ve düzenleme çalışmaları yapılmıştır. İleride yapının strüktür, malzeme, zemin mekaniği, deprem konularında uzman kişiler tarafından incelenmesi gerekmektedir.

During all this work, a very curious discovery was made, during the excavations of the shops in the south portico of the agora and parodos 1, approximately. 56 architectural elements of a yellowish hard limestone were recovered and are understood to have once belonged to a pseudo-peripteral temple dedicated to Dionysos from the late Hellenistic or the early Roman periods.

Besides preparatory work for repair and plans drawn to scale, other work was carried out in the orchestra, diazoma, ambulacrum and upper cavea. The structure of the theatre is in need of further study by experts, to provide further information concerning its structure, materials, studies of the relevant soil mechanics and the consequences of past and future earthquakes on the structure.